

Goed spelen en bewegen met kleuters (3)

Good practice: eigen huis en beweegtuinen

In twee eerdere artikelen zijn diverse aspecten van goed bewegingsonderwijs met kleuters aan bod gekomen. Nu als afsluiting van het drieluik een praktijkartikel waarin de zogenoemde 'eigen huis- en tuinorganisatie' concreet vorm en inhoud krijgt. Weinig is er nodig om kleuters in beweging te krijgen. Intensieve, gevarieerde en betekenisvolle bewegingslessen met kleuters die aan de negen criteria voldoen daarentegen vraagt om een duidelijk plan. Een plan waarin de twaalf leerlijnen een plek hebben en je als leerkracht grip krijgt op de doorgaande lijn en de hamvraag: 'Wat wil je dat kleuters kennen, kunnen en hebben ervaren als ze naar groep 3 gaan?'

TEKST MARISKA BEENHAKKER EN THEO DE GROOT

Ruimte binnen de kaders

In de organisatie van 'eigen huis en tuin' heeft de zaal een vaste indeling met vier beweegtuinen: een klimtuin; een speltuin; een mik- of jongleertuin en tot slot de tructuin, waarin altijd een beweegbaan wordt aangeboden. In het midden wordt ruimte gecreëerd om nog een vijfde tuin

van de leerkracht te maken. Ideaal als centrale startplek, om een kleuter even rust te geven, 'gedoe' te laten oplossen en gezamenlijk weer af te sluiten. Ook de waterflesjes staan hier.

Basisregels

- Je blijft in je eigen tuintje.
- Je vraagt je bal terug en de ander geeft hem terug.
- Bij stopteken (de duim), opruimen en ga je zitten op de bank in eigen tuintje.
- Wisselen met de klok mee (magische vinger).
- Ieder groepje komt in ieder tuintje (7 à 8 min).
- Als er tijd over is, nog even zelf kiezen.
- Nieuwe kinderen moeten de regels nog leren en wij helpen ze.

▲ Overzicht zaal (ongeveer 100 m²)

- Iedere beweegtuin heeft een gekleurd huis aan de muur hangen. Hoe logisch, bij ieder huis hoort een tuin waar je in mag spelen en je komt niet bij de burens.
- Elke tuin heeft een eigen 'functie' richting groep 3 en de twaalf leerlijnen zijn verdeeld over deze vier tuinen en rouleren in het schooljaar. Daarmee dwing je jezelf om een compleet en gevarieerd jaarplan te maken.
- De frequentie waarin een leerlijn terugkomt hangt af van het belang van de leerlijn in de ontwikkeling van kleuters en de accenten die jij als leerkracht wilt leggen.
- Uitgangspunt is de doorgaande lijn in het jaarplan bewegingsonderwijs. Het daagt je uit om na te denken over de hamvraag: wat wil je dat kleuters kunnen, kennen en hebben ervaren als ze naar groep 3 gaan? Vaardigheden en emoties krijgen hun plaats binnen de driehoek van bewegen, beleven en reguleren. Het zijn voorbeelden van accenten die je kan leggen tijdens de lessen.

De vaste indeling van de ruimte biedt herkenbaarheid, houvast en veiligheid. In dit systeem is er ruimte voor actie, rustmomenten en ontwikkelen de kleuters zich, op weg naar groep 3, binnen alle ontwikkelingsdomeinen op hun eigen tempo, niveau, interesses en leerstijl.

Door de lessen op deze manier te organiseren ontstaat een organisatie waar veel ruimte is voor zelfredzaamheid en zelfstandig functioneren van de kleuters. Als leerkracht heb je de tijd en ruimte om in stappen waar nodig of gewenst.

Good practice in al z'n eenvoud voor een complexe doelgroep.

- *Geen ruimte voor vier tuinen, drie is ook prima. Laat de klimtuin wel wekelijks terugkomen en rouleer de andere tuinen.*
- *Geen ruimte voor een extra centrale tuin? Geen probleem. Verdeel de kinderen bij binnenkomst en start vanuit daar de les.*

De tuinen uitgewerkt

Klimtuin

Leerlijn: klimmen.
Bewegingsthema: klauteren.
Activiteit: vrij klauteren.

In combinatie met:
leerlijn balanceren en springen.

Regels en afspraken:

- als er een matje ligt, mag je springen.
- stopteken = rustig naar beneden klimmen en zitten op de bank.

Accent vandaag:

- alleen springen bij het matje (reguleren)
- landen op twee voeten (bewegen).

Speltuin

Leerlijn: tikspelen.
Bewegingsthema: honkloopspelen.
Activiteit: hoepelloop.

Regels en afspraken:

- de leerkracht wijst de eerste draaier aan
- de draaier mag twee keer
- te laat op een matje = even zitten op de bank, volgende af dan mag jij weer meedoen (twee is teveel)
- draaier = scheidsrechter, die bepaalt.
- spel klaar, dan steekt de draaier zijn hand op, kinderen gaan zitten op de bank
- de draaier kiest een nieuwe draaier, iemand die nog niet geweest is.

Accenten vandaag:

- draaier = scheidsrechter (reguleren).
- hand omhoog als spel klaar is (reguleren).

Tructuin

Leerlijn: springen.
 Bewegingsthema: vrij springen.
 Activiteit: bewegingsbaan diepspringen en verend springen.

In combinatie met:
 leerlijn klimmen.

Vaste regels en afspraken:

- als je op de rode stip zit ben je aan de beurt
- je mag beginnen als degene voor jou op de kast is
- je mag springen, hoeft niet
- je mag vijf maal springen in de trampoline
- één tegelijk in de trampoline
- klaar is achteraan sluiten
- van de kast springen mag, klimmen ook
- duim omhoog (stopteken), dan maak je het baantje af en ga je zitten op de bank.

Accenten vandaag:

- als je springt, land je op twee voeten (bewegen)
- je mag vijf keer springen (reguleren).

Mik- of jongleertuin

Leerlijn: mikken
 Bewegingsthema: mikken.
 Activiteit: rollend mikken met tennisballen.

Regels en afspraken:

- bal bij de burens = terugvragen
- je mag alleen of samen spelen
- stopteken = alles samen opruimen en zitten op de bank.

Accenten vandaag:

- rollen met je handen (bewegen)
- opruimen zoals het lag toen je begon (reguleren).

Klimtuin

De klimtuin wordt iedere week opgebouwd. Hoe voller hoe beter. Veel materiaal zorgt voor keuzemogelijkheden en richtingsveranderingen waardoor het arrangement gedurende zeven tot tien minuten voldoende uitdaging blijft houden.

▼
Klimmen

Varieer in hoogte, breedte, lengte, hellingshoek en overstapmogelijkheden. Door de grote variatie kunnen kleuters zelfstandig aan de slag. Vrij spelend gaan kleuters op zoek naar eigen oplossingen voor beweegproblemen wat een competent gevoel geeft en het zelfvertrouwen vergroot.

Klimtuin

Ella, liggen er matjes in het klimtuintje? Ja, een rode. Wat mag je daar dan doen? Springen. Goed zo. En als je springt, dan land je op.... TWEE VOETEN!

Uitgelicht

Over het gebruik van matjes is al veel gezegd en geschreven. Wij zijn van mening dat met een goede opbouw, uitleg, handhaving van de afspraak, je kleuters het vertrouwen en de verantwoordelijkheid kan geven door een onderscheid te maken tussen een klimtuin zonder matjes (je mag niet springen) of met matjes. Een klimtuin zonder matjes daagt kleuters uit tot meer eigenaarschap en reflectie. Rustiger bewegen, nadenken waar je heen gaat en leren inschatten of iets al kan of nog net niet.

Uiteraard is het verstandig om jouw keuze hierin met de schooldirectie te bespreken.

Speltuin

Vier honken waar meerdere kinderen bij elkaar op kunnen staan. De matjes liggen in verlengde van de aanlooproute. De kleuters rennen tegen de klok in (alle honkloopspelen zijn tegen de klok in. Weet je de achterliggende reden, dan horen wij het graag). In het midden ligt een hoepel voor de draaier. Hoe groter de hoepel hoe lastiger draaien.

Speltuin

'Mert wil jij me even helpen. Ga maar op een matje staan. Ik ga de hoepel draaien. Wat moet jij doen?' 'Rennen', zegt Mert. 'Heel goed. Let op'. Juf draait de hoepel. Mert gaat lopen. Accent: 'we lopen allemaal dezelfde kant op' (juf draait mee en wijst met vinger in goede richting). Vraag aan kind op de bank. 'Wat moet Mert doen als de hoepel stil ligt?' 'Op matje staan'. 'Ja precies. Goed opletten. Ennnnn... Stop. Was Mert op tijd?' 'Ja'. 'Ok, dan is ie niet af. En als ie wel af is?' 'Dan moet ie even op de bank gaan zitten'. 'En wanneer mag Mert dan weer meedoen?' 'Als iemand anders af is'. 'De draaier mag straks twee keer draaien, dan kies je een nieuwe draaier. Iemand die nog niet geweest is'. De juf kiest zelf de eerste draaier. Daarna mogen ze het zelf gaan regelen. 'Mert wil jij de eerste draaier zijn?'

Uitgelicht

Bij het bewegingsthema honkloopspelen dat bij de kleuters nog niet is opgenomen binnen de TULE-doelen, kun je, in al zijn eenvoud, toch al

een bijdrage leveren aan deze bewegingsuitdaging. Het op tijd starten en in de gaten houden wanneer je stil moet staan op een matje, is een van de essenties van een honkloopspel. Daarbij is het ook een renspeel. Bij de leerlijn hardlopen zijn nog geen kerndoelen voor kleuters beschreven. Toch valt er genoeg te halen: starten, stoppen, wenden en keren, doseren en anticiperen zijn allerlei variaties die binnen hardlopen een plaats kunnen krijgen. Door de afstanden niet groot te maken biedt dit spel alle ruimte om deze basisvaardigheden te oefenen en voor de leerkracht om hier te observeren.

Spelen

Tructuin

In de tructuin worden activiteiten aangeboden waarop je als leerkracht expliciete accenten wilt leggen die - in een later stadium - zijn te integreren in de andere tuinen. Het 'trucje' verwijst naar vaardigheden die het bewegen veiliger maakt, prettiger laat aanvoelen of beter laat lukken. Denk bijvoorbeeld aan: landen op twee voeten (veiligheid); kijk naar je billen bij een koprol (rolt prettiger); armen wijd bij het balanceren (beter lukken). Door het eerste obstakel het meest tijdrovend te maken, wordt niemand op de baan zelf tegengehouden. Het baantje is zo gemaakt dat er drie tot vier kinderen tegelijk bezig kunnen zijn. De doorlooptijd is vlot. In zeven minuten meestal tussen de zeven en tien rondjes.

Op de bank schuif je door tot je op de rode stip zit. Op de rode stip ben je de eerste die aan de beurt is. De kleuters krijgen hier gelegenheid

Truc met nieuwe uitdaging

Tructuin

'Dirk wil jij het weggetje even laten zien'? Dirk begint te klauteren richting de kast. Als hij op de kast is, vraagt de juf: 'wat mag je nu doen?' 'Springen!' 'Ja klopt. Fiep, moet je springen?' 'Nee'. 'Nee je mag ook naar beneden klimmen. Oké laat maar zien Dirk. Goed geland op twee voeten. Nu de trampoline. Hoeveel keer mag je springen? 'Vijf keer'. Nou daar gaat ie 1..2..3..4..en 5. Nu er uit en naar de andere trampoline. Moet je over de bank springen? 'NEE'. Daar mag je weer vijf keer springen. Hé, ligt er een matje achter de trampoline? NEE. Mag je er dan uitspringen? NEE. Heel goed, je stapt er uit. Dirk, jij mag weer vooraan gaan zitten. Dit was een voorbeeld. Fiep, als Dirk straks op de kast is, mag jij beginnen'.

om 'af' te kijken en vervolgens met aandacht de uitdaging opnieuw aan te gaan.

Een kenmerk van een beweegbaan is dat voor iedereen de weg hetzelfde is. Van A naar B naar C en door naar ... De WAT is voor ieder kind bepaalt. De differentiatie zit in de HOE. Hoe ze het baantje afleggen is aan de eigenheid van het kind. Op deze manier leer je de kleuters vaardigheden om zich zelfstandig te kunnen redden in allerlei situaties en kunnen ze op zoek naar eigen uitdagingen en nieuwe speelkriebels. Maar als je van de kast springt, land je op twee voeten (ACCENT). Voor jou als leerkracht biedt dit inzicht

Mikken

in het niveau van bewegen van de verschillende kinderen.

Mik- of jongleertuin

De ene week staat mikken, de andere week staat jongleren op het programma. Ieder kind heeft de beschikking over eigen materiaal, waardoor er herhaling en veel oefenbeurten zijn. In deze les gaan de kleuters rollend mikken (hanteringwijze) met tennisballen (materiaal). Een activiteit die goed samen en ook alleen te spelen is. Door de hoepels naast elkaar te leggen (richting) leren de kleuters doseren op snelheid. Voor sommigen zal het rollen op zich al een uitdaging zijn, voor anderen gaat het doelgericht om de punten.

Mik- of jongleertuin

'Dit spelletje mag je met z'n tweeën of alleen. Samen heb je twee tennisballen. Yara wil jij me even helpen. Ga maar tegenover mij zitten in de hoepel. Vandaag gaan we rollen met tennisballen en dan kan je punten scoren'. In de hoepels liggen cijfers. De juf rolt een bal die over de hoepel heen rolt. 'Heb ik nou punten?' 'NEE'. 'Oké, moet ik zachter of harder rollen?' 'Nu jij Yara. Oei, bijna. Hé en als ik de bal laat stuiteren, ben ik dan aan het rollen?' 'Nee precies, dus daar gaan we op letten. Als je alleen wilt spelen, pak je nog twee tennisballen uit de bak en kies je een eigen hoepel.'

Uitgelicht

Dit is het tuintje waar de meeste ruimte wordt geboden voor eigen speelkriebels. Hoe lang kleuters zich aan de 'opdracht' houden voor ze zelf gaan manipuleren met het materiaal en hun eigen speelkriebels invulling gaan geven, ligt ook

aan jou als leerkracht. Een leuk spanningsveld. Een goede richtlijn: draagt het bij aan de totale ontwikkeling? Is het veilig? Hebben anderen er last van?

We gaan beginnen

Door eerst de groepjes in te delen en al naar hun eigen tuin te sturen weten de kinderen waar ze gaan starten. Uiteraard gaan we voor een korte en snelle uitleg, maar ook die is voor kleuters al snel te lang. Op deze manier hoeven ze maar een tuin te onthouden en de rest wordt duidelijk tijdens de les. Er zijn altijd wel een paar kleuters in een groepje die alvast vooruit kijken naar de volgende beweegtuin. Leg het spel als laatste uit. Spel vraagt vaak de meest complexe uitleg om te onthouden en dan kan dat groepje gelijk vanuit het voorbeeld starten.

Spelend leren in een doorgaande lijn

Met dit afsluitende praktijkartikel over 'beter bewegingsonderwijs met kleuters' wordt dit drieluik afgerond. Ons doel is binnen de organisatie van 'eigen huis en tuin' te voldoen aan de behoeftes competentie, autonomie en verbinding met anderen. Spelend leren staat centraal en geeft naast het leren van bewegingsvaardigheden ook alle ruimte aan de totale ontwikkeling van ieder individu op weg naar groep 3.

Nieuwsgierig hoe kleuters zelfstandig differentiëren in deze organisatievorm en welk leerkrachtgedrag een bijdrage kan leveren aan het spelend leren? Lees verder op de website kvlo.nl onder Magazine uitgebreid.

◀ Aandacht bij de uitleg

Kernwoorden

bewegingsonderwijs, kleuters, ontwikkelingsdrang, speelkriebels, totale ontwikkeling, observeren, good practice, de tuinen

Mariska Beenhakker en Theo de Groot zijn auteurs van het boek 'Beter spelen en bewegen met kleuters', en zijn beiden vakleerkracht bewegingsonderwijs en opleidingsdocent. Vanuit hun bedrijf THEMA - spelen met gedrag scholen zij (vak)leerkrachten in het effectief verzorgen van bewegingsonderwijs met het jonge kind.

Foto's

Anna Boukema

Contact

info@spelenmetgedrag.nl

Meer informatie

www.beterspelenenbewegen-metkleuters.nl